

Valtiovarainministeriö
valtiovarainministerio@vm.fi

Tohmajärven kunnan lausunto kuntarakennelakiluonnokseen

Valtiovarainministeriö pyytää jakelussa mainituilta tahoilta lausuntoa oheisesta luonnoksesta yleisesti sekä erityisesti lausumaan seuraavista kysymyksistä

- selvitysvelvollisuudesta, selvityspenusteista (ml. poikkeusperusteista) ja selvitysvelvollisuuden sisällöstä;
- esityksen sisältämistä määräajoista ja menettelyistä;
- valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta;
- yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä; ja
- sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti.

Tohmajärven kunta katsoo yleisesti sekä selvitysvelvollisuudesta erityisesti, että kunnille ei tule säätää laissa velvollisuutta kuntaliitoksen selvittämiseen. Kuntien tulee voida päätyä liitosselvittelyihin ja kuntaliitoksiin omasta vapaasta harkinnastaan.

Lakiluonnoksen perusteella on epäselvää, miten kuntien tulisi selvitysalueet muodostaa. Saako kunta vapaasti valita, kenen kanssa selvittää? Entä jos toinen tai muut osapuolet eivät ole samaa mieltä selvitysalueesta? Onko pakko selvittää sellaisen kunnan kanssa, jonka kanssa ei halua selvittää?

Entä millä oletuksilla selvitetään? On helppoa koota kuntien talouden tunnusluvut sekä väestö- ja huoltosuhde-ennusteet vierekkäin ja laskea niistä uuden oletetun yhteisen kunnan keskiarvo. Ratkaisevaa tulevaisuuden selviytymisen kannalta on kuitenkin se, millainen on kansakunnan pärjääminen kansainvälisessä taloudessa. Myös valtion kunnalle säätämät velvoitteet ja rahoitusmahdollisuudet ratkaisevat. Toisin sanoen kuntien oma tulopohja ja valtionosuuskriteerit määrittävät todellisuudessa kunnan kykyä selvitä sille säädetyistä tehtävistä.

Lähipalvelut turvattava kaikissa tilanteissa

Tohmajärven kunta haluaa turvata kuntalaisten kannalta keskeiset palvelut omalla alueellaan lähipalveluina. Valtiollisen kunta- ja sote-rakennemuutoksen luvataan vahvistavan kuntien itsehallintoa ja turvaavan palvelut. Tämä on hyvä periaate. Uudistusten tarkoituksena on kuitenkin kuntakoon kasvattaminen ja sote-järjestäjien vähentäminen.

Kuntaitsenäisyydestä luopuminen heikentää lakkautuvan kunnan asukkaiden painoarvoa ja sananvaltaa ja johtaa helposti palveluverkon heikentymiseen.

Uudistusesityksistä puuttuu kokonaan palveluiden alueellisen saavutettavuuden näkökulma. Lähipalveluiden saatavuutta ei ole taattu. Uudistussuunnitelmat sisältävät Tohmajärven näkökulmasta enemmän uhkia kuin mahdollisuuksia. Palveluiden etääntyminen ei ole palveluiden turvaamista. Mikäli kuntarakenneuudistusta lausuntokierroksen jälkeenkin aiotaan jatkaa, on lähipalveluiden turvaamisen näkökulma ja kriteerit otettava mukaan.

Tohmajärvellä ollaan erityisen huolissaan perusterveydenhuollon keskeisten palveluiden etääntymisestä, mikäli päätösvalta palveluihin menetetään. Eläkeläis- ja vanhusväestön määrän lisääntyessä terveyspalveluiden kysyntä kasvaa. Kunnan väestöpohja työllistää vähintään kolme kokoaikaista perusterveydenhuollon lääkäriä. Vastaanottopalveluiden lisäksi lähilääkäri on välttämätön vanhusten kotipalveluissa, hoitokodeissa ja vuodeosastolla. Valtion tehtävänä on taata riittävä lääkäreiden koulutus ja työhön sijoittuminen koko väestön tarpeisiin. Tällä toimenpiteellä turvataan myös ammattitaitoisen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuus.

Kunta on huolissaan lukion ja pian myös yläkoulun ja jo supistetun alakouluverkon kohtalosta, mikäli kunta pakotetaan liitokseen. Tohmajärvellä toimii noin 60 oppilaan lukio, 178 oppilaan yläkoulu ja kolme alakoulua (oppilasmäärät 49, 59 ja 162), joiden välimatka on 20 kilometriä. Vaatimus vähintään 50 lapsen (4 c §) ikäluokista viittaa siihen, että alle 150 oppilaan yläkouluja ei enää jatkossa olisi. Harvaan asutuilla alueilla tämä vaatimus on kohtuuton.

Yhtenäisperuskoulun ideaa hyödyntämällä ja yläkoulujen välistä yhteistyötä kehittämällä (mm. yhteiset opettajat) on turvattava yläkouluikäisille lapsille inhimilliset koulumatkat. Peruskoulu ei voi olla monien kymmenien kilometrien ja tuntikausien matka-ajan päässä. Suomalaisen yhteiskunnan tärkein menestystekijä on tasaveroiset koulutautumismahdollisuudet. Mikään näyttö ei todista, että tällainen oppilasmääräkriteeri olisi perusteltu. Tohmajärvellä tarvitaan alakoulujen lisäksi yläkoulu jatkossakin, vaikka ikäluokan koko onkin alle 50.

Valtio on asettanut joukon kriteereitä, joiden perusteella liitoksen selvittäminen tulee välttämättömäksi käytännössä maan jokaisessa kunnassa. On kuitenkin hyvin heikosti kyetty todistamaan, että kuntarakenteen uudistaminen johtaisi lakiluonnoksen 2 §:ssä mainittujen tavoitteiden (kuten elinvoimainen, alueellisesti eheä ja yhdyskuntarakenteeltaan toimiva kuntarakenne, joka vahvistaa kunnan asukkaiden itsehallinnon edellytyksiä) toteutumiseen. Lakiluonnoksessa on pykäliin kirjoitettu epämääräisiä korulauseita ja lupauksia, jotka eivät sovellu suomalaiseen lainsäädäntöön. Tällaisesta esimerkkinä ovat lakiluonnoksen 2 Kuntajaon kehittämisen tavoitteet ja 4 a § Kuntarakenneuudistuksen tavoite.

Lakiluonnoksen 4 § ”Kuntajaon muuttamisen edellytykset” todetaan: *”Kuntajakoa voidaan muuttaa, jos muutos edistää 2 §:ssä mainittuja kuntajaon kehittämisen tavoitteita sekä parantaa 1) kunnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vastata palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta tai muuten edistää kunnan toimintakykyä; 2) alueen asukkaiden palveluja tai elinolosuhteita; 3) alueen elinkeinojen toimintamahdollisuuksia; tai 4) alueen yhdyskuntarakenteen toimivuutta.”* Lisäksi pykälässä todetaan mm: *”Kuntajaon muuttamisen edellytyksiä arvioidaan myös alueen tulevan kehityksen kannalta.”*

Jos pykälä otetaan kirjaimellisesti, useimmissa tapauksissa voidaan todeta, että perusteita kuntarakenteen muuttamiselle ei ole. Mainitut kriteerit ovat kuitenkin erittäin epämääräisiä ja tulkinnanvaraisia.

Tohmajärvellä alueen asukkaiden palveluja tai elinolosuhteita tai alueen elinkeinojen toimintamahdollisuuksia edistetään parhaiten pysymällä itsenäisenä kuntana edellyttäen, että kunnan rahoitus on turvattu.

Nykyisenlainen kuntajako muodostaa ainakin Tohmajärven osalta yhtenäisen alueellisesti toiminnallisen kokonaisuuden. Alueen laajentaminen johtaisi Tohmajärven asukkaiden päätätä- ja vaikutusvallan heikentymiseen ja sitä kautta vaarantuisivat ja heikentyisivät myös omalla alueella tarjottavat palvelut.

Suuntautumisen osalta eri selvitykset osoittavat, että Tohmajärvi on sekä Keski-Karjalan että Joensuun seudun työssäkäyntialuetta. Kunnassa on runsaat 1600 työpaikkaa ja runsaat 1700 työssä käyvää. Sekä Kiteen että Joensuun suunnalla työssäkävijöitä on 200, Tohmajärvellä työskentelee noin 300 muilla paikkakunnilla asuvaa. Luontaista ja itsestään selvää työssäkäyntiperusteista liitossuuntaa ei ole. Jos kuntarajoja lähdetään poistamaan, tohmajärveläisten työssäkäynnin ja palveluiden näkökulmasta raja pitää siinä tapauksessa poistaa sekä pohjoisesta että etelästä.

Kuntauudistusta on perusteltu erilaisilla näkökulmilla, mutta keskeiseksi on noussut julkisen talouden tila yleensä ja väestön ikääntyminen ja sitä myötä huoltosuhteen heikkeneminen erityisesti. Mikään tutkimusnäyttö ei tue tulkintaa, että kunnan väestömäärä sinällään selittäisi kunnan toiminnallista ja taloudellista tehokkuutta. Suuruuden ekonomia ei toimi kuntapalveluissa kuin hyvin harvoissa ja taloudellisesti vähämerkityksisissä palveluissa. Kuntakoon kasvattaminen tehostamisperustein ei siis toimi.

Väestön ikärakenteen vanheneminen on väistämätön tosiasia ilman todella merkittävää maahanmuuttoa. Väestön palvelutarve ei missään vähene aluejakoja muuttamalla, vaan huoltosuhdehaaste pysyy ennallaan. Suomessa on jo nyt pieniä kuntia, joissa huoltosuhde on huonompi kuin koko maassa 2030-luvulla. Silti sosiaali- ja terveystyöpalvelut on järjestetty tehokkaasti. Näitä kuntia voisi käyttää hyvänä esimerkkinä varautumisessa tulevaisuuteen. Kuntien yhdistäminen ja kuntien vähentäminen johtaa terveen kilpailun ja ihmisten valinnanvapauden vähenemiseen. Monopoli on tehottomuutta.

Esityksen sisältämät määräajat

Aikataulu on käytännössä mahdoton näin merkittävän ja kauaskantoisen kokonaisuuden asialliseen valmisteluun. Paljon vähäpätöisempienkin asioiden työstämiseen tarvitaan enemmän aikaa. On kohtuutonta edellyttää, että kunnat olisivat sopineet selvitysalueesta, selvityksen sisällöstä, tehneet huolellisen selvitystyön, laatineet yhdistymissopimuksen, järjestäneet asianmukaiset kuntalaisten kuulemiset ja vieneet asiat päätökseen 1.4.2014 mennessä.

Valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta

Lakiluonnoksen 18 §:ssä todetaan, että ”Valtioneuvosto voi päättää 16 a §:ssä tarkoitettusta kuntajakoselvittäjän esityksestä erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevaa kuntaa koskevasta kuntajaon muuttamisesta muutoksen kohteena olevan kunnan tai kuntien valtuustojen vastustuksesta huolimatta, jos muutos on tarpeen erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan **kunnan asukkaiden lainsäädännössä edellytettyjen palvelujen turvaamiseksi** ja 4 §:ssä säädetyt kuntajaon muuttamisen edellytykset täyttyvät.”

Tohmajärven kunta ei pidä hyväksyttävänä, että valtioneuvostolle annettaisiin mahdollisuus käytännössä pakottaa taloudellisissa vaikeuksissa oleva kunta liitokseen.

Yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä

Yhdistymisavustukset ovat kuntatalouden kokonaisuudessa vähäpätöinen tuloerä, joka kuitenkin pahimmillaan johtaa kunnat tekemään epätaloudellisia liitosratkaisuja. Tärkeämpää kuin yhdistymisavustukset on, että valtionosuusjärjestelmä kokonaisuudessaan on oikeudenmukainen ja perustuu riittävän täsmällisesti kuntalaisten palvelutarpeesta kunnalle aiheutuvien kustannusten kompensoimiseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti

Sote-uudistus on keskeneräinen huono kompromissi ja erittäin puutteellisesti valmisteltu. Mikään ei takaa, että hahmoteltu uudistus toisi korjauksen niihin ongelmiin, joita nykyisessä järjestelmässä on tai että sillä kyettäisiin vastaamaan tulevien vuosikymmenten huoltosuhteen asettamiin vaatimuksiin. Epäselväksi on muuttunut sekin, mikä on koko uudistuksen ydin.

Jos tarkoituksena on tiiviimpi yhteistyö perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon sekä myös sosiaalitoimen välillä sekä näitä koskevan päätöksenteon kokoaminen samoihin käsiin, on myös Kelan kautta kulkeva rahoitus kytkettävä osaksi sote-uudistusta. On käsittämätöntä, että se on valmistelussa täysin sivuutettu. Nykyinen järjestelmä johtaa tuhlaukseen ja osaoptimointiin, kun kuntien kautta järjestetään hoito, mutta Kelan kautta korvataan sairauspäiviä, käyntejä ja matkoja. Koko hoitoketju tulee saada yhden kukkaron vastuulle.

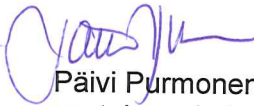
Ongelmaksi on todettu mm. perusterveydenhuollon heikkous ja jälkeenjääneisyys suhteessa erikoissairaanhoidon. Perusongelma on lääkäreiden saatavuus perusterveydenhuoltoon. Johtuuko tämä todella terveyskeskusten väitetyistä huonoista työoloista tai lukuisista perusterveydenhuollon järjestäjäorganisaatioista? Tähän ei ole vakavasti selvityksissä paneuduttu. Mikään ei takaa, että ns. laaja perustaso ja siitä vastaavat isommat kunnat onnistuisivat paremmin perusterveydenhuollon vahvistamisessa ja mm. lääkäreiden ohjaamisessa terveyskeskustyyöhön. Vastuukuntamallissa voi käydä niin, että vastuukunta huolehtii omista eduistaan, mutta etäämpänä keskukselta olevien kuntien palveluverkko ja – tarjonta rapistuu.

Mikäli peruskunnilta viedään oikeus järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, Pohjois-Karjalassa ainoa järkevä vaihtoehtoinen malli on koko maakunnan kattava yhteistoiminta-alue kutsutaan sitä millä nimellä tahansa. Perusterveydenhuollon lääkäripalvelut ja muut sosiaali- ja terveydenhuollon ydinpalvelut on joka tapauksessa tarjottava Tohmajärvellä lähipalveluna.

KUNNANHALLITUS

Matti Ikonen
vs. kunnanjohtaja

Päivi Purmonen
vs. talous- ja hallintojohtaja

